

АНОТАЦІЯ

Назва дисципліни / освітнього компонента	ОСНОВИ ВЕКТОРНОГО І ТЕНЗОРНОГО АНАЛІЗУ
Освітня програма	Середня освіта (Фізика та астрономія)
Компонент освітньої програми	Вибірковий
Загальна кількість кредитів та кількість годин для вивчення дисципліни	3 кредити / 90 годин
Вид підсумкового контролю	Залік
Мова викладання	Українська
Викладач	Присяжнюк Ігор Михайлович, канд. техн. наук, доцент.
CV викладача на сайті кафедри	https://sites.google.com/d/141akpP4UI8L8pw3LUD9CRoCUx7sRr_SZ/p/1Ae67ymxhaOCprQ3Di8LxhAiAMF34D2xD/edit
E-mail викладача	ihor.prysiashniuk@rshu.edu.ua

Навчальна дисципліна «**Основи векторного і тензорного аналізу**» належить до компонентів циклу професійної підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Вона спрямована на вивчення фундаментальних математичних структур, що описують фізичні поля та геометричні об'єкти, які є інваріантними відносно вибору системи координат. У межах курсу розглядаються операції над векторами в евклідових та афінних просторах, диференціальні характеристики скалярних і векторних полів, а також алгебраїчна та аналітична теорія тензорів довільної валентності.

Актуальність дисципліни зумовлена тим, що векторний та тензорний аналіз є універсальною мовою сучасної фізики, механіки суцільних середовищ, теоретичної електродинаміки та загальної теорії відносності. Розуміння апарату тензорної алгебри є критично необхідним для моделювання складних анізотропних систем, розрахунку напружено-деформованих станів у машинобудуванні та обробки багатовимірних даних в інформаційних технологіях. Вивчення курсу дозволяє сформувати у студентів здатність оперувати абстрактними математичними об'єктами та застосовувати оператори теорії поля для розв'язання прикладних задач природознавства.

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи векторного і тензорного аналізу» є формування у студентів цілісної системи теоретичних знань про векторні та тензорні поля, а також оволодіння апаратом диференціального числення в інваріантній формі для подальшого використання у професійних та наукових дослідженнях.

Основними завданнями вивчення дисципліни є опанування методів векторної алгебри та теорії лінійних операторів у евклідових просторах, вивчення диференціальних операцій першого та другого порядків (градієнт, дивергенція, ротор, оператор Лапласа) та їхнього фізичного змісту, засвоєння інтегральних теорем векторного аналізу (формули Гаусса-Остроградського, Стокса), вивчення алгебри тензорів: операцій згортання, симетризації, альтернування та правил маніпуляції з індексами, набуття навичок побудови тензорних моделей для опису фізичних процесів у криволінійних системах координат.

У результаті вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти мають
знати:

- **Основи векторної алгебри:** Визначення векторних і евклідових просторів, поняття базису та розмірності, властивості скалярного, векторного та змішаного добутків.

- **Теорію поля:** Визначення скалярного та векторного полів, поняття градієнта, дивергенції, ротора (вихру) та їхній фізичний і геометричний зміст.

- **Інтегральні співвідношення:** Формулювання та умови застосування основних теорем аналізу — Гаусса-Остроградського та Стокса, а також класифікацію векторних полів (соленоїдальні, потенціальні).

- **Основи тензорного числення:** Означення тензора довільної валентності, правила перетворення компонент при заміні координат, поняття метричного тензора та операцій підняття/опускання індексів.

- **Диференціальні оператори:** Властивості оператора Гамільтона (∇), правила обчислення операцій першого та другого порядків, а також особливості диференціювання тензорних полів.

вміти:

- **Проводити алгебраїчні обчислення:** Знаходити координати векторів у різних базисах (зокрема в криволінійних системах), обчислювати добутки векторів та інваріанти тензорів.

- **Аналізувати поля:** Обчислювати похідну за напрямом, визначати лінії току векторного поля та будувати поверхні рівня скалярного поля.

- **Застосовувати операторний метод:** Використовувати символіку Набла для спрощення складних виразів векторного аналізу та знаходження лапласіанів функцій.

- **Виконувати тензорні операції:** Здійснювати додавання, множення, згортання, симетризацію та альтернування тензорів, а також переходити між коваріантними та контраваріантними компонентами.

- **Розв'язувати прикладні задачі:** Обчислювати потік і циркуляцію векторного поля безпосередньо та за допомогою інтегральних теорем для задач фізики чи механіки.

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Векторна алгебра та аналіз.

Тема 1. Системи координат на площині і в просторі. Поняття про криволінійну систему координат. Вектори. Лінійні операції над векторами та їх властивості. Лінійно залежні і незалежні системи векторів. Базис на площині і в просторі.

Тема 2. Скалярний, векторний і змішаний добуток векторів, їх властивості та застосування.

Тема 3. Векторний простір, базис і розмірність простору. Евклідовий простір, норма вектора, ортонормований базис.

Тема 4. Лінійні функції і форми у векторному просторі. Спряжений простір. Білінійні і квадратичні функції і форми у векторному просторі. Лінійні оператори.

Тема 5. Векторні функції скалярного аргументу. Скалярне поле. Похідна за напрямом і градієнт скалярного поля.

Тема 6. Векторне поле. Векторні лінії. Потік векторного поля через поверхню. Дивергенція векторного поля.

Тема 7. Формула Гаусса-Остроградського. Завихреність і ротор векторного поля.

Тема 8. Оператор Гамільтона. Диференціальні операції 1-го і 2-го порядків, їх властивості та застосування. Види векторних полів.

Змістовий модуль 2. Тензорна алгебра та аналіз.

Тема 9. Задачі, що приводять до поняття тензора. Просторові матриці. Означення і приклади тензорів. Полілінійні функції як приклади тензорів довільної валентності.

Тема 10. Операції додавання тензорів та множення тензора на скаляр, їх властивості. Операції множення та згортання тензорів. Інваріанти. Операції транспонування, симетризації та альтернування тензорів, симетричні та антисиметричні тензори.

Тема 11. Тензори в евклідовому просторі. Операції підняття і опускання індексів. Евклідові тензори. Операція диференціювання тензорів. Поняття про тензорне поле. Приклади тензорних полів у фізиці.